

Láng Eszter

Magánmitológia aranyszegélyű teáskannával és pomelóval

Ujvárossy László: *Idővonal. A gondolat röpte*

📍 Miskolci Galéria, Miskolc
📅 2013. április 18 – június 22.

A Munkácsy-díjas, Nagyváradon tevékenykedő UJVÁROSSY LÁSZLÓ ritkán kiállító művész, már csak ezért is felkeltheti az érdeklődést. Legutóbb Magyarországon a debreceni Modemben láthattuk munkáit *A nagyvárad 35-ös Műhely* című csoportos kiállításon. E mostani, a Miskolci Galériában megrendezett egyéni kiállítása élettörténetének keretében foglalt betekintést az életműbe, s „harminc év távlatából reflektál a megélt szubjektív idő fény- és árnyoldalaira, a család, a kiszolgáltatottság és a művészi szabadság emlékezetével”.¹

A művész kérdéssel indít: „Biztos a jó oldalon állsz?” De hol van, melyik a jó oldal? Van-e egyáltalán jó oldal? Van tehát egy filozófiai alaphelyzet, van a kérdés. És van(nak) a mű(vek), van a kiállítás. Hogy melyik a „jó oldal”, végül is magunknak kell eldöntenünk. A kiállításon Ujvárossy kézzel falra írt biográfiája vezet végig, vezérfonalként és keretbe fogva egyúttal a munkákat. A családi képek már az indításkor átalakulnak kortörténeti dokumentumokká, s egyúttal aktivista fel-

hangú, de konceptuális fogantatású alkotásokká. Például a két, egymásba karoló, magabiztosságot sugárzó férfialaknak a 19. század fordulójára datálható fényképén (*Nagyapám*, fotómontázs-print) nemcsak az öltözék s rajta a vastag arany óralánc, de az egyik fej helyén a virágmintás, aranyszegélyű teáskanna, illetve a nagypapa feje fölé mintegy koronaként helyezett teáscsésze és csészealj is a valaha volt polgári jómódra, életformára utal. A szülői fotón hiányzó, távollevő édesapát fátyolos réteg fedi, a Duna-csatorna irányát kék égből hasított nyíl mutatja. Az életút építkezéseken, kertrészleteken, különféle grafikákon át vezet a szellemi fogyatékosok oktatási intézményéhez: a vágyott rajzfilmstudió helyett a kisegítő iskoláig. De éppen ebből a helyzetből születik az a látásmód, amellyel a világra tekint: a tanítványok informel rajzi ábrázolásmódja erősen megragadta, hiszen ahogy maga is fogalmaz, „a tranzavangárd szemlélettől nem idegen a mitikus-metafizikus gondolkodás”. A szellemi fogyatékosok tudatalatti jelzéseinek áttemelése a művészetbe mindenképpen hozzájárult saját magánmitológiájának megteremtéséhez. Emellett a kisegítő iskola Ceaușescu-diktatúrája alatt ideális búvóhelynek bizonyult, ahol a hatalom figyelme nem kutakodott „az avangárd-féle elitgondolkodás” után.

UJVÁROSSY LÁSZLÓ: *Idővonal. A gondolat röpte*
Enteriőr részlet a kiállításról, Miskolci Galéria, Miskolc, 2013
© Fotó: Kís Tanne István

UJVÁROSSY LÁSZLÓ: Idővonal. A gondolat röpte
 Enteriőr részlet a kiállításról, Miskolci Galéria, Miskolc, 2013
 © Fotó: Kís Tanne István

A kiállításon jó néhány informel indíttatású munkát találunk, ahol a kéz, máskor pedig a ló és lovasa mint motívum gyakran megjelenik, néha népművészeti elemekkel is vegyülve, máskor vászonra nyomtatott grafikaként.

Ujvárossy László bemutatott munkásságában legalább három jól kikapintható vonulatot fedezhetünk fel. Az egyik a fogyatékos gyermekek már említett informel látásmódjának „kisajátítása”, a másik a giccs átalakítása és beemelése a képzőművészeti közegbe, a harmadik a diktatúra világának sajátos tükrözése. A magam részéről azonban hajlok arra is, hogy ezek mellett egy negyediket is önálló vonulatként értelmezzek, magát az emlékezést, a visszatekintés folyamatát tehát, amely összefogja, keretbe helyezi az előző hármat. A kiállításnak van egy belső ritmusa. A hármas osztat kétszeres: egyrészt vízszintesen a baloldali

UJVÁROSSY LÁSZLÓ:
 Pomelő, 2013

fal közbeeső tér jobboldali fal, másrészt függőlegesen a falakon körbefutó szöveg, alatta és fölötte a munkákkal.

Több olyan alkotás is látható, amelyek alapját talált, talán épp a kidobott szemétből összeszedett, giccses esküvői fotók adják. Ilyen a fiatalkori Ceaușescu házaspárra emlékeztető, bizakodóan előre tekintő fiatal nő és férfi beállított, boldogságot kifejezni akaró, a nagyszerű szocialista jövő reményébe vetett hitet sugárzó portréja. A képet egyforma, piros paradicsomok fogják egybe és teszik ritmusossá. A paradicsom, de a piros szín önmagában is számtalan asszociációra ad lehetőséget.

Az *Éljen és virágozzék* feliratot viselő alkotás is esküvőikép-feldolgozás. Négy, bézs színű műanyag lapra kézi készítésű papír, két hatvanas évekbeli esküvői portré és két gyerekportré került. A felirat magyarul és románul, vízszintesen fut a munkán. Elvileg utalhatna a megkötött frigyre is, ám a diktatúrában felnőtt befogadó tudatába odatolakszik a politikai szlogen második fele: „szeretett hazánk, a Román Népköztársaság!”, vagy „a Román Kommunista Párt!” stb., már csak azért is, mert a merített papír „üres” része nem üres, hiszen kallódó betűelemek, betűrészcsek tarkítják.

Az 1981-es *A fény lenyomata* című alkotáson (hímzés, vászon, 196x149 cm, két oszlop közé kifeszítve) Ujvárossy a hagyományos grafikai módszereken túllépve a nyersvászon lepedőre eső fény foltjainak kontúrvonalát piros hímzőfonállal varratta ki, s a munka készítésének ideje is oda van hímezve. Bármirehhez nyúl tehát, képzőművészeti alkotás születik a keze nyomán. Ezért születhet az ötágú csillagból vaginális világ, várossal vagy várral, ahol az orvosi elnevezések (vestibulum, orificium, fossa navicularis) egyúttal a várba vezető utakat és helyeket is jelentik.

A padlózatra és a levegőbe függesztve is kerültek alkotások. Így például a három, nyersszínű, sűrű, vékony vászonra feketével nyomott, vásári vagy még inkább egyszerű gyerekrajz-indíttatású, a padlószintből alig tíz centire kiemelkedő, rövid lábakon fekvő lovas figura. Ezek a munkák is a kisegítő iskola hatását tükrözik megfogalmazásukban. A lovon ülő, furulyázó fiú és a ló alakja fehér akrillal van kontúrozva, felettük pedig a térbe lógva bükkfából kifaragott „furulya-ikonokat” láthatunk. Padlón álló keretben láthatunk néhány festményt is, kettésével egymásnak háttal fordítva, térbeli tárgyként kiállítva.

A kéz motívuma időről időre visszatér Ujvárossynál. Egyik kiemelkedő, nagyméretű akrilfestményén (*Zoolátria*, 1987) az egymás alatt elhelyezkedő kezek harapásra nyíló szájú, éles fogakkal bélelt állatfejekként jelennek meg, s két oszlopba rendezetten, fenyegetően szemben állva acsarkodnak egymással. A kép, bár

nem most készült, aktualitásából semmit nem veszített. Itt ismét óhatatlanul eszünkbe jut a kérdés: biztos-e, hogy a jó oldalon állunk? A kiállítás szerves része néhány videómunka is. Ezek „grafikai moziként” dolgozzák fel az életmű egy-egy darabját. E parafázisok friss, 2013-as alkotások. Öt monitoron láthatjuk őket. (Az animációt MURÁNYI MATZA TERÉZ és DOMOKOS ZSOLT készítette.) A *Termékenység* című videóban a kezek nyugodt tájat formáznak, növényekként, fákként hajladoznak, mozognak a digitális világban, s a természet gyarapodása, szaporodás, születés, gyarapodás, növekedés a szemünk előtt megy végbe az életre kelt rajzok nyomán, de a színes, kezekből született, egymást fenyegető ordas állatok festményéből is készült videómunka, s videófeldolgozásban láthatjuk viszont a boldogan a jövőbe tekintő esküvői párt is. Mindezzel együtt a kiállításra összeválogatott, reprezentatív anyag mozgalmas művészeti alakzattá, egyetlen óriási installációvá áll össze, vagy még inkább az assemblage és az installáció igényes együttesévé. Objektek, grafikák, fotók, festmények mind a helyükön, egy jottányit sem lehetne változtatni, így eleven és monumentális, miközben a tér egyfajta belakottságot, otthonosságot is áraszt. Ráadásul az emlékezet és a multimédia eszközeivel nemcsak a múltat, de a jelent is sikerült becsempészni a falak közé: a másság kirekesztése, a kultúra elsorvasztása és mindezek vizuális megformálása változatlanul fontos társadalmi kérdésekként merülnek fel. „Ha most utólag visszagondolok – mondja a falra felírt életrajzban Ujvárossy László –, meg kell állapítanom, hogy általában volt a folyamatban valamilyen giccshordozó kiindulópont, egy kép, egy fénykép, egy tárgy vagy tárgye gyüttes, amely többnyire izgalomba hozott. Ekkor elindult a tudatos tartalomfeltöltő játék – nevezhetjük készítési folyamatnak is –, amely igénybe vette az emlékezés bizonyos típusát. Ezek azok a részletek, melyeket Fülep Lajos a művészetre vonatkoztatva 'másként mondhatatlannak' nevezett, amelyek a lélektan bugyraiba terelnék a diskurzust.”

BÁN ANDRÁS, a kiállítás kurátora kitűnő koncepcióra építette fel és rendezte meg a tárlatot. A Miskolci Galéria azonban nemcsak ezzel az eseménnyel hívja fel magára a figyelmet, hanem azzal is, hogy egyszerre több, hasonlóan magas színvonalú tárlattal várja a látogatókat: a szintén nagyváradi ANTIK SÁNDOR is bemutatkozik, és a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Területi Csoportjának székfoglaló kiállításán BUKTA IMRE munkásságába tekinthetünk be. Mit mondhatnánk egyebet: szépen, elegánsan és méltósággal búcsúzik az igazgatói széktől Bán András.

1 Idézve Bán András kiállítási felvezetőjéből

László Melinda

Útközben

Jakatics-Szabó Veronika és Mayer Éva: *Itiner*

→ Molnár Ani Galéria, Budapest

→ 2013. március 28 – május 31.

A Molnár Ani Galéria két fiatal, a Magyar Képzőművészeti Egyetem DLA képzésén részt vevő művésze, JAKATICS-SZABÓ VERONIKA festőművész és – a friss Munkácsy-díjas – MAYER ÉVA grafikusművész közös tárlatának címe: *Itiner*, vagyis útinapló. Az életút eseményeinek rögzítése. Azonban a kiállítás kapcsán többről is szó van, mint az élet egyes momentumainak kronologikus felfűzése, mozzanatok rögzítése vagy felsorolásszerű közlés. S véletlenül sem állíthatjuk, hogy a két művészi attitűd anekdotikus ihletésű lenne. Sokkal inkább egyfajta szintézisremerítő kísérletről van szó, így a két fiatal alkotót jellemző összetett gondolkodásmód az igazán lényeges és figyelmet érdemlő.

A két művész közös témája az emberi kapcsolatok vizsgálata (a munkákon legtöbbször az alkotók maguk is megjelennek), mint két individuum egyensúlyozása az általuk megélt valóságban, s rokonságuk ebben áll. JAKATICS-SZABÓ VERONIKA számos alkalommal dolgozik együtt *Rónai-Balázs Zoltán* költővel, és készítenek

Itiner.
Enteriőr részlet a
kiállításról, Molnár
Ani Galéria, 2013